

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 771/1-ХП/4
20.05.2010. године

На основу члана 221. став 1. алинеја 16. и члана 266. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој V редовној седници, одржаној дана 20.05.2010. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије са оценом докторске дисертације:
АРХЕОЛОГИЈА ВИНЧАНСКИХ КУЋА: ТЕОРИЈСКО МЕТОДОЛОШКИ
ОКВИРИ ПРОУЧАВАЊА ДЕМОГРАФИЈЕ И ДРУШТВЕНЕ СТРУКТУРЕ,
кандидата Марка Порчића и одобрава усмена одбрана.

Ова се одлука упућује Стручном већу Универзитета на сагласност.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Комисији
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Весна Димитријевић

Факултет Филозофски
04/1-2 бр.6/1715
(број захтева)
22.05.2010.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Веће научних области
друштвено-хуманистичких наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Марка (Миодраг) Порчића
(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ

Марко (Миодраг) Порчић
(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под насловом:

Археологија винчанских кућа: теоријско методолошки оквири проучавања демографије

и друштвене структуре

Универзитет је дана 13.10.2009. својим актом под бр 612-18/352-9 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила:

Археологија винчанских кућа: теоријско методолошки оквири проучавања демографије
и друштвене структуре

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Марка (Миодраг) Порчића
(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 1.04.2010. одлуком факултета под бр 495/1-XI/4 у саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1. др Александар Палавестра	ванредни проф.	археологија	Филозофски ф.
2. Др Ненад Тасић	ванредни проф.	археологија	Филозофски ф.
3. др Славиша Перић	виши научни сарадник	археологија	Археолошки инс. САНУ

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 20.05.2010.

Прилог:

- Извештај комисије са предлогом
- Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја
- Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Весна Димитријевић

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Наставно-научно веће Филозофског факултета Универзитета у Београду изабрало нас је на својој IV редовној седници од 1. 04. 2010. у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације *Археологија винчанских кућа: теоријско методолошки оквири проучавања демографије и друштвене структуре*, докторанда Марка Порчића.

На основу детаљног у вида у докторску тезу која нам је поднета, имамо част да Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Београду поднесемо:

ОЦЕНУ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

**АРХЕОЛОГИЈА ВИНЧАНСКИХ КУЋА: ТЕОРИЈСКО МЕТОДОЛОШКИ ОКВИРИ
ПРОУЧАВАЊА ДЕМОГРАФИЈЕ И ДРУШТВЕНЕ СТРУКТУРЕ,**

ДОКТОРАНДА МАРКА ПОРЧИЋА

Докторска дисертација Марка Порчића *Археологија винчанских кућа: теоријско методолошки оквири проучавања демографије и друштвене структуре*, представља веома успело дело у коме докторанд поставља теоријско методолошке оквири археолошког проучавања неолитских стамбених објеката из винчанске културе позног неолита на тлу централног Балкана. Иако је предмет и циљ истраживања теоријско-методолошког карактера, Порчић се не ограничава само на теоријске проблеме, већ на археолошком материјалу емпиријски проверава конкретне теоријске поставке и методологију истраживања винчанских кућа и предлаже начине на које резултати таквих истраживања могу да осветле непознате или мање познате аспекте винчанског друштва као што су друштвена структура и њена промена.

Порчићева докторска теза обухвата 413 страна (377 страна текста и импресиван списак коришћене литературе од 35 страна), а такође садржи 71 табелу и 113 слика, највећим делом статистичких приказа, схема и модела. Теза садржи и два додатка: 1.

Маса и дужина фрагмената керамике; и 2. Експериментално истраживање горења костију у слоју, који су резултат ауторових самосталних испитивања на пољу тафономије, и од непосредног су значаја за тестирање хипотеза постављених и формулисаних у тези.

Докторска дисертација Марка Порчића оквирно се може поделити на два дела. Први је општији, који поставља шире антрополошке и теоријско-методолошке оквире проучавања демографије и друштвене структуре на основу археолошког записа, поглавито из насеља, док други део представља археолошку анализу, где аутор, теоријске концепте, методолошке принципе и методе, развијене у првом делу, примењује на конкретан археолошки материјал винчанских кућа.

Први, антрополошки и теоријско методолошки део рада подељен је на пет већих целина, уз унутрашњу поделу на мања поглавља. Порчић на првом месту разматра историју идеја, теоријских концепата и интерпретативних парадигми који се тичу винчанске културе. У том погледу у српској археологији свакако је доминантан утицај културно-историјске археологије, али аутор осим препознавања идеја, домета и резултата културно-историјске парадигме, истиче и проблеме и понуђена решења другачијих углова посматрања, као и потребу за надокнађивањем изгубљених теоријских корака у српској археологији. Затим се упушта у општа разматрања и теоријске основе проучавања винчанских кућа, те на домен циљева и опште методологије истраживања проблема коме се посвећује. Методолошке оквире потом сужава на два кључна аспекта археолошког записа винчанских кућа: на површину и инвентар куће. Оба аспекта Порчић сагледава као индикаторе демографске, друштвене и економске структуре и организације. Посебну пажњу посвећује и утицају формационих процеса на формалне атрибуте археолошког инвентара.

Тај први део рада, у најширем смислу, заснован је на теорији социо-културне еволуције, у којој је претпостављена међусобна веза између демографских променљивих вредности (попут величине домаћинства, величине популације и густине насељености) и друштвено-економских и организационих система (сродства, поделе рада, хоризонталне и вертикалне друштвена диференцијације), те претпоставке да ови односи да могу да укажу на меру комплексности друштва. Порчић, у најбољој традицији процесне археологије, заснива своје моделе на етноархеолошким студијама и крос-културној анализи различитих веза између формалних атрибута куће, (величине и структуре), њеног инвентара (квантитета, диверзитета, структуре и просторне

дистрибуције) и социо-антрополошких променљивих димензија (начина напуштања насеља, величине домаћинства, система сродства, вертикалног и хоризонталног друштвеног статуса). При томе се служи компаративним етнографским базама података и великим корпусом упоредне етноархеолошке грађе коју подвргава ригорозној статистичкој обради, моделовању и тестирању, с циљем да утврди на који начин еколошки и културни фактори утичу на везу између површине и структуре куће и величине домаћинства, али и друштвене структуре саме заједнице. Тако, на пример, формулише методологију истраживања просечне површине по особи у насељу, која зависи од мобилности заједнице и њене културне комплексности, или изводи логистичку регресиону једначину за оцењивање вероватноће матрилокалности заједнице, на основу просечне величине куће. Вреди истаћи да је кандидат за потребе свог истраживања и рада на докторској тези савладао озбиљну статистичку методологију. Обиље веома сложених квантификационих и статистичких техника и математичких модела - који су као истраживачки инструменти у потпуности у функцији обраде теме - чине његову докторску тезу штивом без преседана у српској археологији.

Истраживања Марка Порчића спадају у домен археолошке теорије средњег опсега, на начин на који ју је формулисао Луис Бинфорд. Она има за циљ изграђивање система хипотеза које описују начине на који су динамичке антрополошке димензије (демографија, системи сродства, резиденцијална мобилност или статусне разлике), повезане са статичким остацима археолошког записа. Критеријум избора антрополошких димензија и њихове релевантности у директној је вези са археолошким доменом предмета истраживања, а то је за Порчића образовање теоријског и методолошког оквира проучавања друштвене структуре и културне промене у винчанској култури. Аутор, с једне стране, своје истраживање усмерава управо на општији домен теорије средњег опсега, где посебан нагласак ставља на проналажење фактора који одређују постајање и природу везе између статичних димензија археолошког записа винчанских кућа и динамичних процеса који су тај запис створили. С друге стране Порчић се посвећује археолошком истраживању у ужем смислу, где примењује формиране теоријске и методолошке моделе на постојећи археолошки запис винчанских кућа. Томе је посвећен други део његове тезе.

У другом делу тезе, Марко Порчић, на основу методолошких модела развијених у првом делу, емпиријски истражује археолошки запис винчанских станишта и кућа.

Кандидат веома савесно анализира постојећу релевантну и доступну археолошку грађу о винчанским кућама, те обрађује локалитете: Дивостин, Бањицу, Гомолаву, Опово, Јаково- Кормадин, Стублине, Винчу, Парцу, Ујвар, Матејски Брод, као и изван број локалитета са мањом количином података. У компаративној анализи и синтези, кандидат се усмерава на оцену утицаја формационих процеса на куће и њихов инвентар, односно на важно методолошко питање: да ли археолошки инвентар куће одговара њеном системском инвентару. У том погледу, Порчић се приклања бихевиоралној археологији Мајкла Шифера, односно његовом концепту реконструисања вредности одређених системских димензија уз помоћ археолошких корелата, односно питању да ли је археолошки инвентар релевантан корелат за антрополошку димензију која нас занима. Другим речима, да ли археолошки инвентар куће одговара некадашњем системском инвентару куће, или је последица неких накнадних културних трансформација (напуштања, пражњења, коришћења куће као ђубришта итд.) У том смислу Порчић пореди квантитет и структуру керамичког инвентара на наведеним локалитетима са етнографски забележеним распоном варијације квантитета и структуре системских збирки, студијама акумулације, анализом секундарног горења керамике, као и с тафономском анализом горења и распадања костију (што заснива и на резултатима сопствених експерименталних истраживања).

Порчић користи методолошке оквире и моделе које је изградио, у покушају да за реконструише демографске величине винчанских домаћинстава, тентативни број становника насеља и претпостављене друштвено економске аспекте, као што су патрилокалност, матрилокалност и друштвена стратификација. У том погледу оцењује вероватноћу матрилокалног обрасца на основу просечне површине куће на локалитету, док испитивање друштвене неједнакости врши статистичком анализом дистрибуције површина кућа, квантитета и структуре инвентара, као и упоредном анализом ових класа података.

Марко Порчић у је у својој докторској тези прецизно дефинисао основне димензије аналитичког простора на којима је могуће описати винчанске куће, и показао како се археолошки запис (сонде, квадрати, јаме, керамички фрагменти, кости итд.) може транспоновати у аналитичке податке, чиме се отварају нови правци археолошког истраживања. Како и сам аутор у закључку своје тезе наглашава: „основни циљ тезе, као теоријско методолошке студије, није био да разреши проблеме археологије винчанске културе, већ да их формулише кроз термине модерне археолошке теорије,

као и да покаже начине на које је могуће ове проблеме даље истраживати археолошким проучавањем кућа“. Комисија сматра да је кандидат ове прокламоване циљеве тезе у потпуности испунио, штавише да их је у великој мери и премашио. Упркос опрезним оградама кандидата, да су његови синтетски закључци у највећој мери хипотетични, докторска теза, Марка Порчића, не само да је велики искорак српске археологије у теоријском и методолошком погледу, већ представља значајан допринос археолошком проучавању винчанског друштва.

Због свега наведеног, имамо изузетно задовољство да предложимо Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Београду да докторанду Марку Порчићу одобри усмену одбрану докторске дисертације *Археологија винчанских кућа: теоријско методолошки оквири проучавања демографије и друштвене структуре*.

Проф. др Александар Палавестра, ментор

Проф. др Ненад Тасић

Др Славиша Перић, виши научни сарадник
Археолошког института САНУ

Београд 19. 04. 2010.